

ЩОДО ПИТАННЯ ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФА В СИСТЕМІ МВС УКРАЇНИ

Ноздрін Д.О., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ОДУВС, к.ю.н.

На сьогоднішній день в Україні застосування поліграфа відбувається за власною концепцією реалізації цього питання, але з орієнтацією на кращі європейські приклади. Не зважаючи на відсутність законодавчо закріпленого використання інструментальної детекції поліграфологічних досліджень в країні, у системі правоохоронних органів

України запроваджені та діють деякі розпорядчі документи, які дають можливість застосовувати цей прилад.

Сучасний поліграф (англ. – «lie detector», рос. – «детектор лжи» за принципом дії – різновид психофізіологічної апаратури, що застосовується в медицині та психології, являє собою комплексну комп'ютерну апаратну методику вимірювання рівня психологічного стресу людини, що дозволяє виявляти приховану інформацію.

На теперішній час у правоохоронній практиці поліграф застосовується для сприяння оперативним підрозділам та слідчим у психологічному обґрунтуванні перспективних версій по справі та пошуку матеріальних доказів, а також для профілактики злочинних проявів, службових порушень та девіації. Поліграфні дослідження актуальні при прийомі на роботу, в процесі періодичних кадрових перевірок, пов'язаних з переміщенням по службі, при проведенні службових розслідувань, при підозрі на зв'язок з кримінальними структурами і т. п. Такі психофізіологічні перевірки навіть важливіші, ніж у розслідуванні кримінальних правопорушень, так як від сумлінності, чесності, порядності співробітників і керівників силових структур, багатьох інших державних органів залежить не тільки добробут, здоров'я, життя окремих громадян, а й добробут та безпека всього суспільства і держави в цілому.

Нині практика використання інструментальної детекції в МВС України проходить черговий етап становлення. На наш погляд, вбачається два напрями застосування поліграфа в системі МВС, зокрема при вирішенні кадрових питань, та при розкритті та розслідуванні злочинів.

Щодо першого напрямку, слід зазначити, що це питання недостатньо розглядалося дослідниками, мало висвітлювалося в тезах, наукових статтях, монографіях і, відповідно, потребує системного підходу до його вивчення. Слід відмітити, що певного прогресу набуло питання застосування поліграфа в роботі з кадрами при відборі в органи Національної поліції. Таким чином, створення такого нового центрального органу виконавчої влади в МВС України як Національна поліція дозволила значно вплинути на впровадження поліграфологічних технологій в практику побудови професійних органів охорони правопорядку в державі.

Практична ефективність застосування поліграфа в кадровій роботі пов'язана з можливістю провести перевірку певних відомостей наданих поліцейськими або кандидатами на службу, у випадку коли іншим шляхом отримати

відповідну інформацію важко, або взагалі не можливо. Напрямами такої перевірки є джерела та зобов'язання фінансового характеру, у т.ч. за кордоном та близьких їй осіб, наявність у особи та близьких їй осіб корпоративних прав, причетність до скоєння кримінальних правопорушень, негативні звички і пристрасті та інше [2].

Другим напрямом є використання поліграфа при розкритті та розслідуванні злочинів. Але недостатнє нормативно-правове забезпечення, що регулює правовідносини в межах застосування поліграфа, породжує певні протиріччя у виробленні єдиних підходів щодо його місця та ролі у цьому напрямі діяльності. Серед науковців і практиків побутують різні підходи, що базуються на об'єктивних засадах та суб'єктивному ставленні фахівців до методу поліграфічних досліджень.

Ми переконані, що питання використання поліграфа при розкритті та розслідуванні злочинів повинно розглядатися через призму комплексного дослідження проблем, пов'язаних із застосуванням деяких технічних засобів виявлення, фіксації, вилучення, дослідження і використання слідів і речових доказів, вивчення позитивного досвіду правоохоронних органів інших держав, розробки пропозицій щодо законодавчого унормування порядку і умов використання цих методів, їх впровадження у діяльність МВС та інших правоохоронних органів України.

На нашу думку, залучення поліграфолога до складу слідчо-оперативних груп, дає можливість як слідчим так і оперативним підрозділам Національної поліції побудувати версії щодо особи ймовірного злочинця та окреслити основні напрями розслідування, перевірити заяви і повідомлення про злочини, вирішити питання про необхідність застосування заходів безпеки щодо працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві та надають допомогу в запобіганні та протидії корупції, визначити плани, напрями, черговість і характер слідчих (розшукових) дій, окреслити основні напрями проведення правомірного психологічного впливу на підозрюваних, легендувати наявну інформацію, яка представляє оперативний інтерес, перевірити осіб і факти у рамках міжнародного поліцейського співробітництва, уточнити фабулу і склад злочину, зміст іншої протиправної дії, виявити членів та визначити структуру злочинної групи, виявити місця, де сховано крадене або знаряддя убивства, місця поховання трупа, підвищити ефективність оперативних заходів з пошуку без вісті зниклих осіб; пошуку замовників убивства та його безпосередніх виконавців, виявити місцезнаходження осіб, що перебувають у розшуку та інше [3].

Але важливим буде зазначити, що відомості, отримані при проведенні поліграфічного опитування, мають орієнтовний характер і потребують обов'язкової перевірки іншими слідчими заходами, оскільки жодне опитування (дослідження, експертиза) наперед не має доказового значення, а потребує перевірки поряд з іншими матеріалами зібраними по кримінальному провадженню [1].

Розглядаючи застосування поліграфа, як елемент власне оперативно-розшукової діяльності, необхідно підкреслити, що його використання є особливо доцільним при розслідуванні злочинів загальнокримінальної спрямованості. Так, при розслідуванні кримінального правопорушення зазвичай висуваються найрізноманітніші версії, кожна з яких підлягає обов'язковій перевірці, переважно силами оперативних підрозділів.

Можна зробити обґрунтований висновок, що серед усіх існуючих та доступних для системи МВС України інноваційних технологій, з урахуванням вірного напрямку розробки та впровадження правової бази, поліграф є одним з найбільш перспективних та ефективних засобів вирішення актуальних проблемних питань, що стосуються як кадрового забезпечення структурних підрозділів міністерства, так і особливостей розкриття та розслідування злочинів.

Література:

1. Міжнародний досвід застосування поліграфічних технологій та перспективи їх використання в системі МВС України [Текст]: посібник / В.О. Криволапчук, І.В. Клименко, О.А. Назаров; - Київ: ДНДІ, 2015. – 90 с.
2. Назаров О.А. Пам'ятка судді щодо нормативно-правової обґрунтованості проведення судової психологічної експертизи з використанням поліграфу. Інформаційний лист. – Одеса: НДЕКЦ при ГУМВС України в Одеській області, 2013. – 15 с.
3. Морозова Т.Р. Фізіологічні основи когнітивного спілкування при поліграфічних перевірках [Електронний ресурс] / Сайт Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України. – Режим доступу: http://www.ispp.org.ua/podiy_14_s_21.htm.